

РОЗВИТОК МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОЇ БАЗИ ПІДПРИЄМСТВА: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ТА МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ

Вступ. Конкурентоспроможність національної економіки та темпи її зростання значною мірою залежать від здатності промислових підприємств швидко реагувати на зміни в технічному розвитку та виготовляти високоякісну продукцію. Головним резервом підвищення ефективності їх господарювання є використання наявних можливостей ресурсозбереження та орієнтування на випереджаючий розвиток використовуваних технологій перетворення ресурсів (при прийнятті ресурсного підходу до стратегічного управління). Слід відзначити про наявність досить значної кількості досліджень, відокремлено присвячених організації управління розвитком соціально-економічних систем [2, 3] та розгляду необхідного при цьому матеріально-технічного забезпечення [1, 4]. Разом з тим, розробка проблеми управління саме розвитком матеріально-технічної бази має здебільшого фрагментарний характер і здійснюється переважно в межах дослідження проблематики пошуку джерел фінансування розвитку, реалізації інвестиційно-інноваційної діяльності та управління ефективністю використання наявного потенціалу.

Постановка завдання. Метою статті є узагальнення та уточнення концептуальних засад організації управління розвитком матеріально-технічної бази підприємства на підґрунті вироблення відповідного механізму.

Результати дослідження. Проведений автором семантичний аналіз категорії матеріально-технічна база підприємства (МТБП) дозволяє наголосити на доречності її розгляду у аспектах сукупності засобів виробництва, переліку заздалегідь визначених елементів, матеріальних активів та знань про їх наявність тощо. З оглядом на це у формалізованому вигляді її можна представити у вигляді множини $\{МТБП\}$ з чітко визначеними елементами у кожний момент часу t ($\{МТБП(t)\}$). На наступному рівні агрегації МТБП можна звести до наступної сукупності елементів: $МТБП = \{засоби\ праці\ (ЗП),\ предмети\ праці\ (ПП),\ технологія\ (ТХ)\}$, з обов'язковим виділенням часових характеристик ($\{МТБП(t)\} = \{ЗП(t)\} \cup \{ПП(t)\} \cup \{ТХ(t)\}$). Подальша декомпозиція даних множин дозволяє розширити та деталізувати розуміння МТБП, в аспекті засобів праці ($ЗП = \{будівлі,\ споруди,\ машини,\ устаткування,\ виробничі\ площі,\ транспортні\ засоби,\ інструменти\}$), предметів праці ($ПП = \{су-$

ровина, матеріали, напівфабрикати, енергія}) та технології ($TX = \{y \text{ розрізі виділених бізнес-процесів підприємства}\}$). Складові множин ($\{ЗП\}, \{ПП\}, \{ТХ\}$) встановлюються залежно від умов діяльності конкретного підприємства.

З метою організації управління МТБП для кожного елемента вводимо характеристики якості їх використання у процесах функціонування. З точки зору виробничих площ це будуть їх достатність і пристосованість до потреб підприємства, устаткування – вік парку устаткування, технології – рівень розвитку й відповідність умовам, ресурсів – відповідність виробничій програмі. Слід враховувати, що під час функціонування підприємства виникає ряд невідповідностей й протиріч: між поточним та бажаним рівнем розвитку складових $\{МТБП\}$; між наявними ресурсами й використовуваними технологіями (невідповідність між $\{ПП\}$ та $\{ТХ\}$); між ресурсами й параметрами устаткування (невідповідність між $\{ПП\}$ та $\{ЗП\}$); між умовами технологічного процесу та парком й якістю обладнання (невідповідність між $\{ТХ\}$ та $\{ЗП\}$); між параметрами продукції підприємства (продукція як результат використання МТБП) та вимогами споживачів; між вимогами технологічного укладу та стану використання результатів науково-технічного прогресу. Наявність вказаних протиріч та потреба їх подолання вимагає реалізацію процесів розвитку матеріально-технічної бази підприємства. При цьому, розвиток матеріально-технічної бази підприємства зводиться до сукупності незворотних кількісних, структурних та якісних змін складових її елементів.

Зміни елементів (складових) матеріально-технічної бази відбуваються впродовж певного часового періоду, тобто відбувається перехід до стану $\{МТБП(t+1)\}$. Відповідно формалізоване відображення розвитку матеріально-технічної бази підприємства можна задати як: $\{МТБП(t)\} \rightarrow \{МТБП(t+1)\}$. Розвиток з точки зору переходу $\{МТБП(t)\} \rightarrow \{МТБП(t+1)\}$ розглядається у декількох аспектах, означених у табл. 1. В межах кожного аспекту визначаються конкретні задачі. Розробка методики рішення деяких з цих задач, здійснені автором, містить елементи наукової новизни та практичну цінність

Для оцінки необхідності здійснення розвитку МТБП необхідне введення кількісного чи якісного критерію. За такий критерій пропонується використати потенціал матеріально-технічної бази підприємства ($ПТ$). $ПТ$ визначаємо як узагальнюючу характеристику наявності у підприємства ресурсів ($\{ЗП(t)\} \cup \{ПП(t)\}$) та можливостей їх використання ($\{ТХ(t)\}$). Критерієм ефективності розвитку МТБП є умова зростання потенціалу матеріально-

Задачі розвитку матеріально-технічної бази підприємства

Аспект розгляду	Потреба та розуміння розвитку МТБП
Технологічний аспект	Розвиток МТБП полягає у розробці стратегії технологічного оновлення (зміна засобів праці та технологічного укладу). Визначення бажаних параметрів використовуваної технології, тобто стану $\{TX(t+1)\}$
Ресурсний аспект	Управління розвитком МТБП полягає у визначенні складу й джерел залучення ресурсів. Прогнозування стану $\{ЗП(t+1)\}$ та $\{ПП(t+1)\}$
Інфраструктурний аспект	Перегляд параметрів зв'язків, що веде до зміни відносин між засобами та предметами праці. Упорядкування зв'язків між підприємством на власниками предметів праці
Інноваційний аспект	Пошук напрямків зміни ресурсної бази та обраної технології досягнення стратегічних цілей. Забезпечення якісних змін $\{TX(t)\} \rightarrow \{TX(t+1)\}$ через залучення досягнень науково-технічного прогресу. Розвиток МТБП отримує характер прогресивного радикального поліпшення
Інвестиційний аспект	Розвиток МТБ вимагає належного фінансування, а отже й пошуку належних джерел фінансування переходу $\{МТБП(t)\} \rightarrow \{МТБП(t+1)\}$
Логістичний аспект	Упорядкування бізнес-процесів й відносин з логістичними контрагентами. Забезпечення відповідності $\{ПП\}$ на вході логістичного ланцюга (бізнес-процесів підприємства) параметрам $\{ЗП\}$ та вимогам $\{TX\}$
Соціальний аспект	Лише персонал створює умови для активізації потенціалу й реалізації можливостей, відповідно потрібна мотивація на додержання вимог переходу до нового стану МТБП (вимог $\{МТБП(t+1)\}$)
Організаційний аспект	Утворення цілісного сприйняття МТБП в процесі та після біфуркаційного періоду розвитку (організація переходу $\{МТБП(t)\} \rightarrow \{МТБП(t+1)\}$)

технічної бази після здійснення акту розвитку: $ПТ(t+1) > ПТ(t)$, тобто управління розвитком МТБП орієнтується на максимізацію потенціалу: $ПТ \rightarrow \max$.

Для забезпечення розвитку матеріально-технічної бази підприємства (переходу $\{МТБП(t)\} \rightarrow \{МТБП(t+1)\}$) необхідне впровадження відповідного контуру управління. Для цього виділяємо об'єкт та суб'єкт управління, систему зворотних зв'язків та інструментарій управлінського впливу. Новизна підходу зводиться до динамічного представлення об'єкту спрямування управлінського впливу. Практичним відбиттям такого представлення є механізм управління розвитком матеріально-технічної бази підприємства, який розкривається у двох аспектах: як сукупність інструментів й важелів управлінського впливу та необхідного для реалізації впливу забезпечення; як сукупність складових субмеханізмів. Представлення механізму як сукупності важелів й інструментів дозволяє подати його у вигляді схеми (рис. 1).

Представлення механізму управління розвитком МТБП як сукупності субмеханізмів дозволяє виробляти рекомендації з його удосконалення через зміну (покращення) окремих його складових. Задля цього пропонується виділення таких субмеханізмів як: мотиваційний субмеханізм; субмеханізм

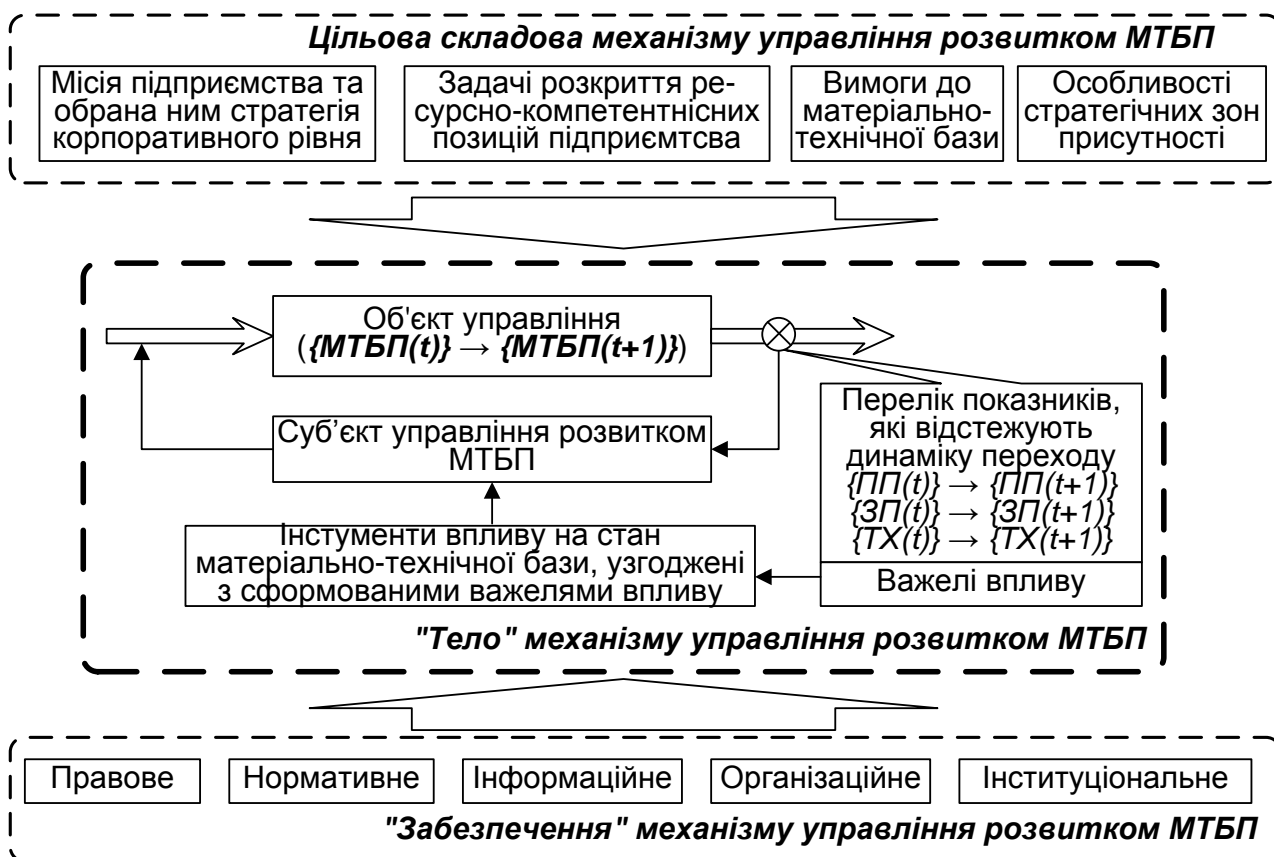

Рис. 1. Структуризація механізму управління розвитком МТБП

розрахунку джерел фінансування розвитку; субмеханізм інституціоналізації діяльності; субмеханізм структуризації взаємодії з контрагентами тощо.

Висновки. В статті представлено авторський підхід до розуміння процесів розвитку матеріально-технічної бази підприємства через сукупність трансформаційних змін у структурі й напрямках використання засобів й предметів праці та пов'язаних з ними технологій. Разом з тим потребує подальшого розвитку розкриття проблематики регулювання контурів управління розвитком МТБП та переведення їх на забезпечення зростаючої віддачі.

Література:

1. Брегадзе И.В. Организация управления материально-техническими ресурсами на предприятиях транспорта. – М.: РГОТУПС, 2006. – 54 с.
2. Гліненко Л.К. Стратегічне управління розвитком бізнес-систем в економіці України: монографія. – Львів: Новий Світ, 2009. – 776 с.
3. Ляшенко В.І. Регулювання розвитку економічних систем: теорія, режими, інститути: монографія – Донецьк: ДонНТУ, 2006. – 668 с.
4. Мате Э., Тиксье Д. Материально-техническое обеспечение деятельности предприятия. – М.: АО ИГ "Прогресс", 1993 – 160с.

АНОТАЦІЯ
ДО СТАТТІ А.О. ЛИТВИНЕНКО
РОЗВИТОК МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОЇ БАЗИ ПІДПРИЄМСТВА:
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ТА МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ

Присвячено теоретичному обґрунтуванню й розробці методичного забезпечення організації управління розвитком матеріально-технічної бази підприємства. Уточнено сутність поняття розвиток матеріально-технічної бази й розроблено схему функціонування відповідного механізму управління, орієнтованого на виділений концепт потенціалу матеріально-технічної бази